

6 Ιουνίου 2013

Παράδοση και ανανέωση - 1

[Ορθοδοξία](#) / [Εκδόσεις](#)

[Νίκη Παπαγεωργίου](#), Αν. Καθηγ. Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

Παρουσιάστηκε πριν από λίγες ημέρες (30 Μαΐου 2013) στην Αθήνα ο συλλογικός τόμος *Innovation in the Orthodox Christian Tradition? The Question of Change in Greek Orthodox Thought and Practice* [Ανανέωση στην Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση; Το ζήτημα της αλλαγής στην Ελληνορθόδοξη σκέψη και πράξη] σε επιμέλεια των Trine Stauning Willert & Lina Molokotos - Liederman, από τις εκδ. Ashgate.

Δημοσιεύουμε σήμερα την παρουσίαση του τόμου από την πλευρά της Αναπλ. Καθηγήτριας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. κ. Νίκης Παπαγεωργίου.

Το ζήτημα της ανανέωσης της Ορθόδοξης παράδοσης παραμένει πάντα ανοικτό στο πλαίσιο του θεολογικού διαλόγου. Πολλά έχουν ειπωθεί και άλλα τόσα έχουν γραφεί για το τι σημαίνει παράδοση ή ανανέωση στην Ορθόδοξη Θεολογία και Εκκλησία. Νομίζω όμως ότι, στον παρόντα συλλογικό τόμο, είναι η πρώτη φορά που το ζήτημα της ανανέωσης δεν αποτελεί απλώς έναν θεολογικό στοχασμό αλλά προσεγγίζεται με εμπειρικό τρόπο μέσα από μια ιστορικο-κοινωνική προοπτική. Ο τόμος δηλαδή αναλύει τη θεολογική και εκκλησιαστική πραγματικότητα με συγκεκριμένες μελέτες περιπτώσεων, συνδέοντας με τα εκάστοτε κοινωνικο-ιστορικά πλαίσια, χωρίς να κάνει μια δεοντολογική προσέγγιση του ζητήματος αυτού.

Ο συλλογικός τόμος αποκαλύπτει, όπως επισημαίνουν οι επιμελήτριές του, οι κυρίες Trine Stauning Willert & Lina Molokotos - Liederman, την πολλαπλή και πολυεπίπεδη όψη αλλά και τη σύνθετη και προκλητική για τη σκέψη, φύση της ανανέωσης της ελληνικής Ορθοδοξίας (σ. 11). Τα άρθρα του τόμου δείχνουν ότι κανένας «θεσμός» δεν μένει στατικός και αμετακίνητος στην ιστορία, ούτε λειτουργεί με τρόπο ανιστορικό και άυλο. Η θεολογική σκέψη και διάνοηση, αλλά και η Εκκλησία ως θεσμός, αποτελούν μέρος αυτού του κόσμου και διαλέγονται φανερώς ή αφανώς μαζί του. Ο τόμος ερευνά διάφορες πτυχές ανανέωσης της ορθόδοξης παράδοσης και ευκαιρίες προσαρμογής στη νεωτερικότητα και προσπαθεί να συνθέσει, σαν ένα παζλ, το ανανεωτικό «πρόσωπο» της σύγχρονης ορθόδοξης θεολογικής σκέψης και πρακτικής.

Είναι γεγονός ότι οι όροι, προσαρμογή, ανανέωση, νεωτερισμός, αλλαγή, δεν ηχούν ευχάριστα «στα αυτιά» των ορθόδοξων και αντιμετωπίζονται συνήθως με δυσπιστία. Η Ορθόδοξη Εκκλησία χαρακτηρίζεται ως η εκκλησία της παράδοσης – ο τόμος το επισημαίνει αρκετές φορές- και ο χαρακτηρισμός αυτός λειτουργεί σχεδόν στερεοτυπικά στη σκέψη και τη νοοτροπία των περισσοτέρων. Η ορθόδοξη παράδοση θεωρείται μοναδική και αναλλοίωτη και αγνοείται το γεγονός ότι «κτίζεται» μέσα στο χώρο και το χρόνο. Η Εκκλησία «παγιδεύεται» πολλές φορές στη μακροβιότητα της ορθόδοξης παράδοσης, με κίνδυνο να την απολυτοποιήσει, και συγχέοντας περιεχόμενο και φόρμες –για να θυμηθούμε τον Ζίμμελ- ξεχνά ότι η προσαρμογή είναι πολλές φορές «αθέατη» αλλά άκρως απαραίτητη για την επιβίωσή της στο χρόνο.

Έτσι, η Ορθόδοξη Εκκλησία ως ζωντανός οργανισμός, που εκφράζεται μέσα από το λόγο και τις πρακτικές, δεν μπορεί να παραμείνει στατικός και ακίνητος, αλλά προσαρμόζεται, ανανεώνεται, αλλάζει, δέχεται επιρροές και βρίσκεται σε σχέση αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον. Εξάλλου, η κοινωνικοϊστορική μελέτη της Εκκλησίας αποδεικνύει ότι από την εποχή της αρχικής εμφάνισης του Χριστιανισμού και της ίδρυσης της Εκκλησίας, πολλά πράγματα έχουν αλλάξει: θεολογικές διατυπώσεις, δογματικές εκφράσεις, τέχνη, πρακτικές, θεσμοί. Αυτό ακριβώς δείχνει και ο τόμος αυτός ότι, ακόμη και κατά τη διάρκεια των τελευταίων αιώνων, εποχή όπου θεωρείται ιδιαίτερα ότι η παράδοση έχει ολοκληρωθεί χωρίς να χρειάζεται πλέον αλλαγές, υπάρχουν μικρές ή μεγάλες «ρήξεις» που «διαρρηγνύουν» την «αναλλοίωτη» και «παγιωμένη» παράδοση και κάνουν τομές στη ορθόδοξη παραδοσιακή σκέψη και πρακτική.

Η ίδια η Ορθόδοξη Εκκλησία, παρότι διατείνεται ότι είναι η Εκκλησία της παράδοσης, εντούτοις χρησιμοποιεί επιλεκτικά αυτή την παράδοση και εν γνώσει ή εν αγνοία της, για λόγους προσαρμογής ή ανανέωσης, και υπό την πίεση εσωτερικών και εξωτερικών συνθηκών οδηγείται στη δημιουργία νέων μορφών και λειτουργιών στη σύγχρονη κοινωνία. Η πιο ενδιαφέρουσα προσαρμογή, αν όχι αλλαγή, κατά τη μοντέρνα περίοδο, είναι η «μετατροπή» της Ορθόδοξης Καθολικής Εκκλησίας σε ελληνική (και όχι μόνον) Ορθόδοξη Εκκλησία, δηλαδή σε θεσμό του νεότερου ελληνικού έθνους κράτους και η αποδοχή αυτού του εθνικού πολιτιστικού ρόλου. Η θεσμική προσαρμογή της Εκκλησίας στη νεωτερικότητα, η «αποδοχή» του εθνικού ρόλου, η ταύτιση με την εθνική ταυτότητα και η χρήση της ως ιδεολογικού «στηρίγματος» του έθνους –κράτους είναι μια θεσμική προσαρμογή που όχι μόνο δεν κατανοείται ως τέτοια, αλλά θεωρείται από πολλούς θεμελιακά συνδεδεμένη με την ταυτότητα και το ρόλο της Εκκλησίας. Προβάλλονται μάλιστα σοβαρές ενστάσεις όταν «κινδυνεύει» να αποσυνδεθεί η

θρησκευτική από την εθνική ταυτότητα. Αυτό ακριβώς δείχνει και την «ικανότητα» προσαρμογής ενός θεσμού, στο πλαίσιο ιδιαίτερων κοινωνικο-πολιτικών δεδομένων. Επομένως, και μόνο από το παράδειγμα αυτό -γιατί υπάρχουν και άλλα- φαίνεται ότι η Εκκλησία διαθέτει τη δυναμική να αλλάζει και να προσαρμόζεται, όταν «κρίνεται» η θέση της και η λειτουργία της, ακόμη και στη σύγχρονη μοντέρνα κοινωνία.

Εν τούτοις, όπως δείχνουν και οι επιμέρους περιπτώσεις μελετών του τόμου, αυτές οι ανανεωτικές κινήσεις δεν αφορούν το «σκληρό πυρήνα» του θεολογικού λόγου και της Εκκλησίας ως θεσμού, αλλά παραμένουν περιφερειακές. Τα μεγάλα ζητήματα της νεωτερικότητας, τα οποία συνιστούν ταυτόχρονα απαιτητικά αιτήματα ανανέωσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, παραμένουν ανοικτά, όπως ο εκδημοκρατισμός της δομής και της διοίκησης με την εκλογή των κληρικών, η ενεργός συμμετοχή των λαϊκών και η απο-περιθωριοποίηση των γυναικών, ο σεβασμός στην πράξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδιαίτερα της θρησκευτικής ελευθερίας, η αποδοχή του πλουραλισμού και του σεβασμού της ετερότητας... Λείπουν, όχι από τον τόμο, αλλά από την ορθόδοξη παράδοση, ουσιαστικά δείγματα αλλαγής που θα μας επέτρεπαν να μιλάμε για πραγματική ανανέωση. Εξάλλου και ο ίδιος ο τόμος θέτει το ζήτημα αυτό στον τίτλο με ερωτηματική μορφή.

<http://bit.ly/130o2yu>